

Αντώνη Δ. Μαγγανά

Το υπό παρουσίαση τεύχος της Επιθεώρησης *Criminologie* είναι, κυρίως, αφιερωμένο στο θέμα της προφυλάκισης και της προσωρινής κράτησης. Είναι ένα ζήτημα που προκαλεί δυσφορία στους ειδικούς επιστήμονες, αφού η «κράτηση» πριν την έκδοση δικαστικής απόφασης δεν είναι κανονικά μία ποινή, παρά ένα μέτρο ασφαλείας. Δυστυχώς στην πράξη και όπως εκτελείται είναι εξαιρετικά δύσκολο να την διακρίνομε από την ποινή της φυλάκισης. Έτσι δημιουργείται η υποψία για επιβολή ποινής χωρίς να υπάρχει ένοχος.¹

Στην πρώτη παρουσίαση, σχετική με την προφυλάκιση στην Επαρχία του Quebec, η συγγραφέας τονίζει τον αυθαίρετο χαρακτήρα αυτού του μέτρου. Γενικά ο σωφρονιστικός πληθυσμός των φυλακών του Quebec αποτελείται κυρίως από δύο κατηγορίες ατόμων: α) εκείνους που δε μπόρεσαν να πληρώσουν ένα πρόστιμο στις περιπτώσεις, για παράδειγμα, των τροχαίων αδικημάτων και β) εκείνους που παραμένουν έγκλειστοι για ένα διάστημα ή και για όλη τη διάρκεια της διαδικασίας μέχρι την έκδοση της απόφασης του δικαστηρίου. Στην τελευταία αυτή περίπτωση πρόκειται για τη χρησιμοποίηση της φυλακής για τους πιο ενδεείς και απροστάτευτους. Βρίσκονται εκεί όχι γιατί το αδίκημα που τέλεσαν αποτελεί κίνδυνο για την κοινωνία αλλά διότι δεν μπόρεσαν να καταβάλλουν ή να προσφέρουν επαρκείς εγγυήσεις ότι θα είναι παρόντες στη δίκη τους.

Στην έρευνα που διεξήγαγε η Marie-Marthe Cousineau απεδείχθη ότι οι υπεύθυνοι που θα επιβάλλουν την προφυλάκιση λαμβάνουν υπόψη όχι μόνον στοιχεία που αφορούν τη φύση του εγκλήματος και την εγκληματική «προϊστορία» του ύποπτου, αλλά και στοιχεία που αφορούν την κοινωνική θέση και σταθερότητα του ατόμου (φύλο, ηλικία, επάγγελμα, οικογενειακή κατάσταση). Μπροστά στη δυσκολία να προβλέψουν τη μελλοντική συμπεριφορά του ατόμου, οι υπεύθυνοι προτιμούν την προσωρινή κράτηση από τη στιγμή που η κατάσταση του υπόπτου εμφανίζεται, έστω και στο ελάχιστο προβληματική.

Και όμως η περίοδος αυτή της προφυλάκισης που φαίνεται ν' αποτελεί την εύκολη λύση, ενέχει σημαντικές συνέπειες για τα άτομα που θα την υποστούν. Ήδη από το 1969 η Καναδική Επιτροπή Ποινικής και Σωφρονιστικής Μεταρρύθμισης είχε τονίσει ότι η περίοδος κράτησης μπορεί να σημαδέψει για πάντα τον κατηγορούμενο «έστω και αν κηρυχθεί αθώος

1. Η Marie-Marthe Cousineau αναφέρεται στα λόγια του Ph. Robert, *Criminologie*, σελ. 3.

στη συνέχεια». Από την πλευρά της η Επιτροπή Μεταρρύθμισης του Δικαίου του Καναδά ανέφερε το 1988 ότι «η αρχή της δικαιοσύνης απαιτεί η προσωρινή κράτηση να μη χρησιμοποιείται παρά ως ύστατο μέτρο.»²

Και όμως η πρακτική εφαρμογή του μέτρου της προφυλάκισης δείχνει ότι δεν αποτελεί την εξαίρεση αφού, στις αρχές του 1990, οι προφυλακισμένοι αποτελούσαν το 60% των εισαγωγών στις φυλακές του Quebec.

Ο Καναδικός Ποιν. Κώδικας (άρ. 515 (10) προβλέπει δύο περιπτώσεις όπου μπορεί να επιβληθεί κράτηση πριν και κατά την διάρκεια της δίκης.

«1) Για να εξασφαλισθεί η παρουσία του υπόπτου ενώπιον του δικαστηρίου και

2) Όταν το επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον για την προστασία της δημόσιας ασφάλειας, ιδίως όταν υπάρχει πιθανότητα τέλεσης ενός άλλου εγκλήματος.»

Η πρώτη περίπτωση είναι δύσκολο να στοιχειοθετηθεί αφού ο ύποπτος θα πρέπει να μη μπορεί να δώσει μία διεύθυνση πράγμα μάλλον απίθανο. Αποτελεί επομένως τη μειοψηφία των περιπτώσεων. Αντίθετα η δεύτερη, η προστασία δηλαδή της δημόσιας ασφάλειας, χρησιμοποιείται συχνότερα και αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος των προσωρινών κρατήσεων. Υπάρχουν όμως πολλές δυσκολίες για να προσδιορισθεί αν υπάρχει αυτός ο κίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια. Και τούτο γιατί η απόφαση δεν αφορά μία πραγματική και υπάρχουσα συμπεριφορά, η οποία, επί πλέον, πρέπει να προσδιορισθεί με τη συνδρομή σε απροσδιόριστα και ασαφή στοιχεία όπως το δημόσιο συμφέρον, ο κίνδυνος για το κοινό ή για το ίδιο το άτομο.

Στα γενικά αυτά κριτήρια προστίθενται και άλλες περιπτώσεις από το νόμο όπως όταν πρόκειται για εξαιρετικά σοβαρό αδίκημα, για εισαγωγή και εμπορία ναρκωτικών ή για άτομο που διατελεί ήδη υπό καθεστώς κράτησης. Για τις λιγότερο σοβαρές περιπτώσεις όπως τα εγκλήματα κατά της περιουσίας, που αποτελούν παρ' όλα αυτά το 51,8% των υποθέσεων, λαμβάνονται υπόψιν κυρίως τα προσωπικά χαρακτηριστικά και η «δικαστική» προϊστορία του υπόπτου για να αποφασισθεί αν θα προφυλακισθεί. Ας πάρουμε για παράδειγμα το αδίκημα της χρήσης ακάλυπτων επιταγών ή τις σωματικές βλάβες. Αυτός που παρουσιάζει μια καλή εικόνα, ένα σίγουρο επάγγελμα, σταθερές οικογενειακές σχέσεις ικανοποιητικό εισόδημα και λευκό ποινικό μητρώο θα έχει όλες τις πιθανότητες με το μέρος του για να παρουσιασθεί ελεύθερος μπροστά στο δικαστή, ενώ κάποιος άλλος νεότερος, χωρίς δουλειά, χωρίς σύζυγο, έχει πολλές πιθανότητες να μείνει κρατούμενος καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας και ακόμη περισσότερες αν διαθέτει ποινικό μητρώο ή είναι «γνωστός» στην αστυνομία.

2. Commission de reforme du Droit du Canada, *Les mesures assurant la comparution, la mise en liberte provisoire et la detention avant le proces*, Document de travail, No 57. Ottawa, 1988.

Εκτός από τα προσωπικά χαρακτηριστικά, ορισμένες συμπεριφορές οδηγούν συχνότερα σε καθεστώς κράτησης. Για παράδειγμα, η κλοπή με χρήση απειλής σε εμπορικό κατάστημα οδηγεί κατ' ευθείαν στην αστυνομία και σε ένα 75% των περιπτώσεων επιβάλλεται προφυλάκιση από το δικαστήριο έστω και αν τα κέρδη ήταν μικρά και δεν υπήρξαν σωματικές βλάβες. Η αυστηρότητα αυτή μπορεί να οφείλεται στις πιέσεις του κοινού για μια μεγαλύτερη αυστηρότητα στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Συμπερασματικά, οι πιο ενδεείς και «ποινικά» βεβαρυμένοι, κινδυνεύουν περισσότερο να βρεθούν υπό κράτηση για ένα μέρος ή για όλη τη διάρκεια των διαδικασιών.

Όσον αφορά την απόφαση της αστυνομίας να διατάξει την κράτηση παρά το γεγονός ότι ο νομοθέτης επιτάσσει με σαφήνεια ότι η σύλληψη πρέπει ν' αποφεύγεται κατά το δυνατό, τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι σε 43,9% των περιπτώσεων ο ύποπτος θα παρουσιαστεί στο δικαστήριο ως κρατούμενος.

Η έρευνα της Marie-Marthe Cousineau απέδειξε και άλλα ενδιαφέροντα σημεία. Ενώ πιστεύαμε ότι η εμπλοκή του ατόμου στα δίχτυα της ποινικής καταστολής γινόταν κυρίως όσο προχωρούσε η ποινική διαδικασία, στην πραγματικότητα γίνεται πολύ νωρίτερα. Ένα προσδιοριστικό σημείο είναι η απόφαση του αστυνομικού να συλλάβει ή όχι τον ύποπτο για να τον οδηγήσει στο Τμήμα. Από το σημείο αυτό τα 3/4 των υπόπτων που συνελήφθησαν και κρατήθηκαν στο Τμήμα θα παραμείνουν υπό κράτηση μέχρι την πρώτη εμφάνιση ενώπιον του δικαστηρίου. Θ' αποτελέσουν δε μαζικά το *reservoir* απ' όπου θα ληφθούν εκείνοι που θα παραμείνουν κρατούμενοι καθ' όλη τη διαδικασία (ποσοστό 95%).

Ένα άλλο σημαντικό γεγονός είναι ότι υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στο ότι κάποιος είναι υπό κράτηση και στην έκβαση της δίκης του. Οι ύποπτοι που εμφανίζονται υπό κράτηση ενώπιον του δικαστηρίου κρίνονται ένοχοι πιο συχνά και τους επιβάλλονται αυστηρότερες ποινές. Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι, ενώ ένα ποσοστό 62% από τους ύποπτους εν ελευθερία κρίθηκαν ένοχοι, το ποσοστό ανέρχεται σε 86,2% όταν πρόκειται για ύποπτους υπό κράτηση. Πολλοί μάλιστα προφυλακισθέντες μη αντέχοντας την κατάσταση αυτή παραδέχονται την ενοχή τους με μόνο στόχο να λήξει αυτό το καθεστώς.

Όσον αφορά την ποινή που επιβάλλεται τελικά η διαφορά είναι ακόμη πιο εντυπωσιακή. Το ποσοστό των υπόπτων υπό κράτηση που θα καταδικασθούν σε φυλάκιση ανέρχεται σε 83,20%, ενώ το ποσοστό των υπόπτων εν ελευθερία μόνον 17,3%. Μερικοί μπορούν ν' αντιτάξουν ότι οι διαφορές αυτές οφείλονται ακριβώς στο ότι λειτουργεί σωστά ο κατασταλτικός μηχανισμός και τελικά κρατούνται οι πραγματικά επικίνδυνοι. Πιθανόν ν' αληθεύει για ορισμένες περιπτώσεις. Όμως πώς εξηγούνται τα υψηλά ποσοστά προφυλάκισης για εγκλήματα όχι σοβαρά (48,8% υπό κράτηση για απλή κλοπή 39,8% για βανδαλισμούς, 37,5% για κλεπταπο-

δοχή και 54,6% για προσβολή της δημόσιας τάξης). Πολλοί από αυτούς θα κηρυχθούν ένοχοι και θα τους απαγγελθεί ποινή φυλάκισης. Και τι να πει κανείς για το 27,7% των προφυλακισμένων εναντίον των οποίων δεν θα απαγγελθεί τελικά ποινή φυλάκισης;

Τέλος αναφέρονται τρεις ειδικές περιπτώσεις προσφυγής στην προφυλάκιση.

α) Ορισμένοι εισαγγελείς τη χρησιμοποιούν μόνο και μόνο για να περάσει το άτομο κάποιο διάστημα *minimum* στη φυλακή ιδίως σε περιπτώσεις σεξουαλικών επιθέσεων ή ενδοοικογενειακής βίας όπου δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι στο τέλος της δίκης θα υπάρξει καταδικαστική απόφαση ή φυλάκιση.

β) Οι αστυνομικοί τη χρησιμοποιούν συχνά ως μέτρο ασφαλείας. Η «υποχρέωση» που έχουν να παρουσιαστεί ο ύποπτος ενώπιον του δικαστηρίου τους ωθεί να είναι εξαιρετικά προσεκτικοί και φειδωλοί ως προς τα πρόσωπα που θ' αφήσουν ελεύθερα (εφαρμογή του ρητού «σε περίπτωση αμφιβολίας «απέχομε» εδώ «βάζομε υπό κράτηση»).

γ) Είναι αλήθεια ότι ορισμένα άτομα χωρίς κατάλυμα προτιμούν το καθεστώς της κράτησης για να έχουν ορισμένες ευκολίες που δε μπορούν να βρουν διαφορετικά; ζεστασιά, κανονική διατροφή, υγειονομική περίθαλψη. Αυτά τα άτομα δεν επιθυμούν να διαβιώσουν ελεύθερα περιμένοντας τη δίκη τους. Θάπρεπε όμως να βρούμε άλλους τρόπους για να τους βοηθήσουμε.

Η συγγραφέας καταλήγει ότι παρ' όλη την έντονη πολεμική κατά του θεσμού της προφυλάκισης και παρ' τις συστάσεις για να χρησιμοποιείται με μέτρο, η έρευνα απέδειξε ότι οι αρχές εξακολουθούν να καταφεύγουν σ' ένα μεγάλο αριθμό περιπτώσεων.

Στην επόμενη δημοσίευση ο Pierre Tournier ασχολείται με το θεσμό της προσωρινής κράτησης και της προφυλάκισης όπως εφαρμόζονται στη Γαλλία. Διαπιστώνομε ότι η χώρα αυτή βρίσκεται, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στις πρώτες θέσεις, όσον αφορά τη χρήση και την προσφυγή στα μέτρα αυτά.³

Ακολουθεί μια ενδιαφέρουσα συγκριτική παρουσίαση των συνθηκών λειτουργίας δύο καναδικών γυναικείων φυλακών, της «παραδοσιακής» *Tanguay* στο Montreal και της σύγχρονης φυλακής Burnaby στη Βρετ. Κολομβία. Η συγγραφέας ενώ στην αρχή της έρευνάς της σκόπευε να μη διακρίνει ανάμεσα σε κρατούμενες και προφυλακισμένες διεπίστωσε στην πορεία ότι οι διαφορές στις συνθήκες διαβίωσης ανάμεσα στις δύο

3. Βλ. για το ίδιο θέμα: The Papatheodorou «Le recours judiciaire a des mesures dites d' anticipation» ..., (1992) *Χρονικά* σελ. 105 Ενδιαφέρον παρουσιάζει για το Γαλλικό Δίκαιο ο θεσμός του «δικαστικού ελέγχου» (controle judiciaire) *Ibid*.

ομάδες ήταν τέτοιες που επέβαλαν μία ξεχωριστή αντιμετώπιση του θέματος.

Για να γίνει η σύγκριση παρουσιάζονται οι συνθήκες κράτησης και των δύο σωφρονιστικών καταστημάτων. Η Julia Mc Leap ξεκινά με τη διαπίστωση ότι, στο επίπεδο του Καναδά, οι προφυλακισμένοι αποτελούν ένα 46% του συνολικού πληθυσμού κρατουμένων (ανδρών και γυναικών). Εκείνο που συνάγεται από τις στατιστικές είναι ότι όσο προχωρεί η ποινική διαδικασία τόσο ο αριθμός των γυναικών μειώνεται. Έτσι ενώ αποτελούν ένα 15% του συνολικού αριθμού των συλλαμβανόμενων δεν είναι παρά ένα 10% εκείνων που θα προφυλακισθούν και ένα 7% που θα καταδικασθούν σε φυλάκιση. Από το 1988 παρατηρείται στον Καναδά μία σημαντική αύξηση του αριθμού των γυναικών που περιμένουν τη δίκη τους υπό καθεστώς κράτησης, ενώ ταυτόχρονα η διάρκεια παραμονής τους στο σωφρονιστικό κατάστημα μειώνεται.

Ένα μείζον πρόβλημα για τις προφυλακισμένες είναι ότι δεν γνωρίζουν πόσο καιρό ακριβώς θα παραμείνουν υπό κράτηση για να μπορέσουν να ρυθμίσουν κυρίως το θέμα των παιδιών τους εφόσον στον Καναδά δεν έχει ακόμη αναγνωρισθεί το καθεστώς όπου η μητέρα μπορεί να κρατήσει το παιδί μαζί της στη φυλακή.

Στην «παραδοσιακή» φυλακή Tangway οι προφυλακισμένες διαβιούν υπό καθεστώς «αυξημένης» ασφάλειας.

Συχνά πρέπει να προστατευθούν από τις άλλες κρατούμενες. Σύμφωνα με το σωφρονιστικό προσωπικό η πελατεία αυτή είναι πολύ απαιτητική στο θέμα της ασφάλειας.

Απομονωμένες, στερημένες από το δικαίωμα εργασίας και από άλλες δραστηριότητες (όπως η χρήση του τροχόσπιτου για τις συζυγικές επισκέψεις) οι προφυλακισμένες της φυλακής Tangway θα περάσουν ένα διάστημα γεμάτο άγχος και ανία περιμένοντας τη διεξαγωγή της δίκης τους.

Οι συνθήκες διαβίωσης στη σύγχρονη φυλακή Burnaby της Βρετ. Κολομβίας είναι βέβαια τελείως διαφορετικές. Χτίστηκε το 1991 για 170 κρατούμενες σύμφωνα με τις πιο σύγχρονες προδιαγραφές. Οι κρατούμενες, ως εργασία, έχουν την καλλιέργεια φυτών και λουλουδιών καθώς και την εκπαίδευση σκύλων με σύμβαση από ιδιωτική εταιρεία.

Ο έλεγχος της ασφάλειας γίνεται με ηλεκτρονικά μέσα και το συναίσθημα της διαρκούς παρακολούθησης δημιουργεί μία κατάσταση έντονου stress. Αντίθετα με τη γενικώς κρατούσα τακτική, η Διευθύντρια της φυλακής προσπαθεί να ενώσει τις κρατούμενες με τις προφυλακισμένες γιά την επίτευξη μιας πιο «ανθρώπινης» διαβίωσης.

Για μία ακόμη φορά διαπιστώνομε όπως είχαμε κάνει όταν επισκεφθήκαμε, το 1976, για πρώτη φορά μία καναδική σύγχρονη «ηλεκτρονική» φυλακή, ότι τα προβλήματα δεν λείπουν, αλλά εμφανίζονται με δια-

φορετική μορφή. Ανία, απομόνωση, έλλειψη ανθρώπινης επαφής είναι οι αναπόφευκτες συνέπειες μιας «τεχνολογικά» προηγμένης φυλακής.

Στο Burnaby, για παράδειγμα, υπάρχουν σοβαροί εξαναγκασμοί αναφορικά με το διαθέσιμο χώρο, χρόνο, διαπροσωπικές σχέσεις και ελευθερία έκφρασης. Μία κρατούμενη οφείλει ν' ακολουθήσει ένα αυστηρότατο ωράριο. Οι διαπροσωπικές σχέσεις γίνονται κάτω από διαρκή παρακολούθηση σε ένα κεντρικό ειδικά διαρρυθμισμένο μοντέρνο χώρο. Υπάρχουν ασφαλώς πολλά προγράμματα οργανομένων δραστηριοτήτων. Όμως μπορεί ν' αναρωτηθεί κανείς αν όλες αυτές οι δυνατότητες και δραστηριότητες μπορούν ν' αντισταθμίσουν αυτή την ατμόσφαιρα συνεχούς ελέγχου.

Τελικό συμπέρασμα είναι ότι δεν υπάρχουν μεγάλες διαφορές ως προς το καθεστώς κράτησης μεταξύ προφυλακισμένων και κρατουμένων γυναικών και όπου υπάρχουν είναι εις βάρος των προφυλακισμένων (π.χ. μη δυνατότητα εργασίας).

Η επόμενη δημοσίευση είναι αφιερωμένη στις πρόσφατες μετατροπές του Καναδικού Ποιν. Κωδ. σχετικά με τις ψυχικές διαταραχές και την επίδρασή τους στην κράτηση ενός ατόμου. Επικεντρώνεται σ' ένα πρόγραμμα του δικαστηρίου του Montreal που ονομάζεται «γιατρός στο δικαστήριο». Σκοπός του προγράμματος είναι μία πρώτη και γρήγορη εκτίμηση αν το άτομο παρουσιάζει ψυχιατρικά προβλήματα. Η εμπειρική έρευνα στηρίχθηκε στη μελέτη 117 περιπτώσεων. Διαπιστώθηκε κατά πρώτον ότι εκείνοι που διαθέτουν την πληρέστερη πληροφόρηση για την ψυχική υγεία του ατόμου είναι οι αστυνομικοί πράγμα φυσικό αφού είναι εκείνοι που έρχονται πρώτοι σε άμεση επαφή μαζί του. Από τις 117 περιπτώσεις που αποτέλεσαν αντικείμενο ψυχιατρικής εξέτασης διαπιστώθηκε ότι ο μέσος όρος ηλικίας ήταν 36,5 χρόνια. 68,4% ήταν άγαμοι. Περισσότεροι από τους μισούς (66,7%) ζούσαν από την κυβερνητική βοήθεια και μόνο 13,3% δήλωσαν εισόδημα. Ένα ποσοστό 55,6% έχουν «ψυχιατρικά» προηγούμενα και το ίδιο συμβαίνει περίπου με το ποινικό τους μητρώο (56,7%).

Τα άτομα αυτά τέθηκαν υπό κράτηση από την αστυνομία διότι ανήκαν σε μία από τις δύο κατηγορίες: α) Σ' εκείνους που έπρεπε να εξασφαλισθεί ότι θα παρουσιαστούν ενώπιον του δικαστηρίου και β) σ' εκείνους που παρουσιάζουν ένα πιθανό κίνδυνο για τους άλλους. Η πιθανότητα κινδύνου αποτελεί ένα εξαιρετικά δύσκολο και πολύπλοκο κριτήριο για να εκτιμηθεί. Περιορίζεται στον κίνδυνο που παρουσιάζει το άτομο για τους άλλους; Στη δυνατότητα τέλεσης ενός άλλου αδικήματος; Της ίδιας κατηγορίας;

Πάντως εκείνο που εκπλήσσει είναι το μεγάλο ποσοστό των ατόμων που κατηγορούνται για εγκλήματα κατά της περιουσίας και θα τεθούν υπό κράτηση. Εξάλλου η ύπαρξη «ψυχιατρικού» παρελθόντος επηρεάζει άμεσα την απόφαση. Από τα 59 άτομα αυτής της κατηγορίας, τα 42 θα

μείνουν υπό κράτηση μέχρι να διακριβωθεί η ικανότητά τους να υποστούν δίκη.

Εδώ τελειώνουν οι δημοσιεύσεις που αφορούν την προφυλάκιση. Το κείμενο που ακολουθεί έχει ιστορικό χαρακτήρα και αφορά τη μελέτη των σωφρονιστικών καταστημάτων για ανήλικους στο Βέλγιο από το 1840 έως το 1914. Το ίδιο ισχύει και για το επόμενο άρθρο που αναφέρεται στο ρόλο των «υγειονολόγων» μεταρρυθμιστών των φυλακών στο Montreal κατά τη διάρκεια του μισού του XIX αι.

Θα επιμείνω λίγο στην παρουσίαση του τελευταίου άρθρου σχετικού με τις εμπειρίες που ζούν οι γονείς των νέων παραβατών.⁴

Παραδοσιακά στην βιβλιογραφία (ψυχολογική και κοινωνιολογική) οι γονείς των νέων παραβατών γίνονταν αντικείμενο μελέτης κάτω από ένα πρίσμα αιτιότητας. Η βασική ερώτηση είναι: Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της οικογένειας που μπορεί να συνετέλεσαν στην εγκληματικότητα ή τα προβλήματα των παιδιών; Με άλλα λόγια ποια είναι τα προβλήματα ή οι ανωμαλίες που παρουσιάζουν αυτοί οι γονείς; Λίγοι συγγραφείς αντιμετώπισαν ως τώρα το ζήτημα υπό το πρίσμα της αντίστροφης ή αμοιβαίας αιτιότητας ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά.

Δύο είναι κυρίως οι λόγοι που εξηγούν την απουσία επιστημονικού ενδιαφέροντος για το θέμα. Πρώτον η εγκληματικότητα είναι ένα κοινωνικό πρόβλημα του οποίου η μελέτη κοστίζει πολύ. Δεύτερον, η κλασική βιβλιογραφία με θέμα την ανάπτυξη των παιδιών είναι επικεντρωμένη στο ρόλο των γονιών στη ζωή των παιδιών.

Αυτή η μονόπλευρη προσέγγιση της αιτιότητας εξακολουθεί να υφίσταται, παρά το γεγονός ότι εδώ και πολλές δεκαετίες τα θεωρητικά μοντέλα τόσο στην ψυχολογία όσο και την κοινωνιολογία έχουν προχωρήσει σε τέτοιο σημείο ώστε τα παιδιά να θεωρούνται πλέον ως «συμπαρωγοί» της προσωπικής τους ανάπτυξης.

Ξεκινώντας από τη θέση αυτή οι συγγραφείς προτείνουν την ακόλουθη υπόθεση. Οι γονείς των νέων παραβατών υφίστανται τις συνέπειες σε τέσσερις τομείς: το άγχος, την ευτυχία γενικά, την κόπωση και τη γενική κατάσταση της υγείας. Για τους σκοπούς της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν 116 ερωτηματολόγια που αφορούσαν νέους 12 έως 18 ετών. Τα αποτελέσματα παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον.

Όσον αφορά το βαθμό του στρες, 85% των γονιών αισθάνονται περισσότερο αγχωμένοι (50 γονείς πολύ περισσότερο και 49 περισσότερο). Στο κεφάλαιο της κόπωσης, 60% των γονιών θεωρούν ότι είναι περισσότερο κουρασμένοι, 43% ότι η γενική κατάσταση της υγείας τους έχει χειροτερεύσει και 74% ότι αισθάνονται πιο δυστυχισμένοι.

4. Συγγραφείς είναι η Anne-Marie Ambert και η Louise Gugnon.

Οι γονείς αυτών των παιδιών προσπαθούν απεγνωσμένα, να περισώσουν την τιμή της οικογένειάς τους, αλλά και τη δική τους αξιοπρέπεια κρύβοντας (συχνά χωρίς μεγάλη επιτυχία) το αδίκημα από την οικογένεια (τα άλλα παιδιά και τη σύζυγο), τους συγγενείς, φίλους, γείτονες, προϊσταμένους και συναδέλφους στη δουλειά. Διαπιστώνομε λοιπόν ότι η τέλεση του αδικήματος απομονώνει κοινωνικά τους γονείς. Φοβούνται πολύ τον κοινωνικό στιγματισμό και το ετικεττάρισμα.

Οι μελέτες τέτοιου είδους έγιναν παραδοσιακά αντικείμενο παραμέλησης από τους συγγραφείς διότι θέτουν ερωτηματικά για τις ίδιες τις ιδεολογίες και πεποιθήσεις μας γύρω από το παιδί και τη νεότητα. Οι θέσεις αυτές έβλεπαν μονόπλευρα το παιδί να επηρεάζεται από τους γονείς του. Αντίθετα η παρούσα μελέτη τόνισε την αμοιβαία αιτιότητα στις σχέσεις των γονιών με τα παιδιά τους.

Η εξέλιξη αυτή ήταν αναμενόμενη. Μετά τα θύματα μιας εγκληματικής πράξης το έδαφος προσφέρεται για τη διεύρυνση των ερευνητικών ενδιαφερόντων και στους γονείς αλλά και την οικογένεια των παραβατών. Με τον τρόπο αυτό προχωρεί ακόμη περισσότερο η σφαιρική αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου. Προσωπικά πιστεύομε ότι και η οικογένεια των παραβατών έχει ανάγκη κοινωνικής υποστήριξης και δεν πρέπει να υφίσταται το στίγμα της συμπεριφοράς ενός από τα μέλη της.

Όσον αφορά την προφυλάκιση αποτελεί την εύκολη λύση που προσφέρει στο κοινό μία ψευδαίσθηση ασφάλειας. Θα μπορούσε ίσως ν' αντικατασταθεί μερικά από έναν ενδιάμεσο θεσμό μεταξύ ελευθερίας και κράτησης όπως τον γαλλικό του *contrôle judiciaire* (δικαστικού ελέγχου).⁵

Προσομοιάζει προς εκείνον της probation (δοκιμασία) και ο δικαστής (ή ο ανακριτής) επιβάλλει ορισμένους όρους που το άτομο πρέπει να σεβαστεί.

Όμως ένας τέτοιος θεσμός απαιτεί τη συνεργασία διαφόρων ειδικών επιστημόνων για να επιλεγεί και εφαρμοσθεί ένα πρόγραμμα προσαρμοσμένο σε κάθε άτομο. Χρειάζεται επομένως συνεργασία και συντονισμός πράγματα που αντίκεινται στην παραδοσιακή ακινησία των κρατικών μηχανισμών. Χρειάζεται επίσης ικανός αριθμός υπαλλήλων που να επιβλέπουν την εκτέλεση του μέτρου.

Τέλος και κυρίως χρειάζεται φαντασία και τόλμη μπροστά στο καινούργιο. Η μακαριότητα της απραξίας και της εξουσίας εξηγεί στο βάθος την ατομία προσφυγής σε τέτοιες λύσεις. Η ανησυχία των δικαστών απέναντι στο θεσμό του *controlé judiciaire* (δικαστικού ελέγχου) υπάρχει κυρίως για να μη σπάσει η ρουτίνα γιατί είναι δύσκολο να επαναπροσδιορίσει (ο δικαστής) τον ίδιο του το ρόλο και να πολλαπλασιάσει

5. Βλ. Th. Papatheodorou, *Supra*, υποσ. 3.

τις διασυνδέσεις όταν τα κενά στην επικοινωνία εξασφαλίζουν «τόσο ζεστά την αυτονομία και την ταυτότητα του καθενός.»⁶

Γι' άλλη μια φορά το τεύχος της Επιθεώρησης *Crimionologie* κατάφερε να παρουσιάσει επίκαιρα και ενδιαφέροντα θέματα όπως εκείνο της προφυλάκισης. Η ποιότητα της ύλης είναι ασφαλώς αποτέλεσμα της συνύπαρξης και συνεργασίας ειδικών των κοινωνικών επιστημών όπως επανειλημμένα έχουμε τονίσει. Μόνο με τον τρόπο αυτό προσεγγίζονται πολύπλευρα τα σύνθετα θέματα που απασχολούν τη σύγχρονη εγκληματολογική έρευνα.

6. Ο Th. Papatheodourou, *Supra*, σημ. 3 αναφέρεται στον J.Faget.